

De dankbare Samaritaan

Voorganger: Ds. Heleen Weimar
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: 2 Koningen 5,1-5; 9-17

Schriftlezing Evangelie: Lucas 17,11-19

Lucas 17, 11-19

Inleiding

De barmhartige Samaritaan is een begrip. Veel minder geldt dit voor de dankbare Samaritaan over wie we deze zondag lezen. Toch heeft ook hij ons veel te zeggen. Waar de barmhartige Samaritaan ons leert om 'Heer, ontferm U!' te roepen voor de nood van de wereld, en vooral om zelf in beweging te komen, daar leert de dankbare Samaritaan ons om niet alleen te gaan en te doen, maar ook om stil te staan, bij alles wat wij ontvangen als uit Gods hand. Deze Samaritaan gaat ons voor in het Glorialied.

Prediking

Gemeente van Jezus Christus,

De barmhartige Samaritaan is een begrip. Veel mensen die nog nooit een bijbel in handen hebben gehad, kennen toch het verhaal van de barmhartige Samaritaan, of weten zo'n beetje om wat voor iemand het gaat.

Veel minder geldt dit voor *de dankbare Samaritaan*, over wie we vandaag lezen. De dankbare Samaritaan is geen begrip. Ook hier niet, in deze kerk, waar we wekelijks uit de bijbel lezen. Toch verdient ook hij onze volle aandacht. Hij heeft ons wat te zeggen vandaag.

Dankbaar is een beetje een belegen woord, eigenlijk net zo ouderwets als *barmhartig*. In onze dagelijkse taal gebruiken we deze woorden nauwelijks. Het zijn ook nogal binnenkerkelijke woorden. En aan allebei de woorden kleven een paar zelfde negatieve associaties. De associatie bijvoorbeeld met ongelijkwaardige verhoudingen. Daarvan is sprake, wanneer barmhartigheid verworden is tot een betuttelende liefdadigheid en wanneer degene die zo bejegend wordt ook nog eens dankbaar moet zijn. Dat moeten, een associatie die vooral aan dankbaarheid vast zit, minder aan barmhartigheid, drukt er ook nog eens een stempel op van plichtplegingen en correcte beleefdheid. Graag wil ik proberen de dankbaarheid – in ieder geval van de Samaritaan – van deze negatieve associaties te ontdoen. Want in het verhaal dat we lezen, is heel iets anders aan de hand!

Lukas vertelt, dat Jezus, op weg naar Jeruzalem, door het grensgebied van Samaria en Galilea reist. In de buurt van een dorp komen hem tien mensen tegemoet, die aan huidvraat lijden. Deze ziekte, in oudere vertalingen met melaatsheid weergegeven, is niet hetzelfde als de ziekte lepra. Het was een zeer besmettelijke huidaandoening en vanwege het infectiegevaar mochten mensen met huidvraat zich niet in de bewoonde wereld vertonen. Ze waren outcasts, we werden buitengesloten. Vanzelfsprekend waren ze ook niet welkom in tempel of synagoge. En wanneer ze in de wildernis, waar ze verkeerden, toch iemand tegenkwamen, moesten ze luidkeels de waarschuwing roepen: 'Onrein! Onrein!' Deze voorschriften worden beschreven in het bijbelboek Leviticus (Leviticus 13,45). Maar deze tien roepen iets anders, wanneer ze Jezus zien. Van een afstand schreeuwen ze: 'Heer, ontferm u! Kyrië eleison! Meester, ontferm u over ons.'

Deze uitgestotenen verwachten van Jezus niet de gebruikelijke (gave van) barmhartigheid, een aalmoes, maar een barmhartige weldaad, een weldaad van Godswege.

Jezus antwoordt hen: 'Ga je aan de priesters laten zien.' Dat is heel vreemd. Naar de priester gaan, dat deed je, wanneer je genezen was. De priester controleerde dan de genezing, er volgde een uitvoerig ritueel en dan mocht je weer terugkeren onder de mensen. Dan hoorde je er weer bij. Ook dat lezen we in Leviticus (Leviticus 14,1-20).

Maar deze mensen zijn nog niet genezen. Ze moeten van Jezus op weg gaan, in het vertrouwen, dat ze zullen genezen.

Het is eigenlijk een minicursus geloven, wat deze mensen, die Jezus als 'Meester' aanspreken, van hem ontvangen. Geloven is iets anders dan een handvol geloofswaarheden aannemen of bepaalde geloofsregels onderschrijven. Nee, geloven is op weg gaan en al gaande jouw weg op God vertrouwen. En dat doen deze mensen.

Lukas vertelt: 'Terwijl ze gingen werden ze gereinigd.'

Geloofsvertrouwen hebben ze dus alle tien. Maar er is er maar één, die vervolgens stilstaat, die niet gewoon doorloopt, ja, die zelfs terugkomt om God te loven en Jezus te bedanken. Luidkeels verheerlijkt hij God, net zo luid als hij daarvoor kyrieleis! had geschreeuwd.

Er zijn veel overeenkomsten tussen deze dankbare Samaritaan en de Syriër Naäman. Beide zijn niet-jood, zijn vreemdeling. Beide lijden aan huidvraat. Beide bevinden zich in of begeven zich naar Samaria (Naäman bezoekt de profeet Elisa daar). Allebei worden ze niet op een bijzondere manier behandeld of aangeraakt, ze worden niet geheald of ingestraald, maar ze moeten eenvoudigweg op weg gaan, de Samaritaan naar de priesters, Naäman naar de Jordaan, om zich daar te baden, in het vertrouwen dat ze zullen genezen.. Allebei loven ze God na hun genezing en uiten ze hun dank, Naäman aan Elisa, aan wie hij geschenken wil geven, de Samaritaan aan Jezus, aan wiens voeten hij zich werpt.

Is hier, in beide verhalen, nu sprake van een afgedwongen dankbaarheid, of van beleefde plichtplegingen? Dat lijkt mij niet. Dat zie je niet alleen aan de stemverheffingen en aan de lichaamstaal, de grote gebaren. Je kunt het ook zien aan het woord *danken* zelf.

Het Griekse woord χάρις, waar het werkwoord danken mee samenhangt, heeft drie betekenissen. Het betekent allereerst *bevalligheid*, iets wat je bevalt, wat je blij maakt. De tweede betekenis is *gunst*, iets wat iemand gegund wordt, wat graag wordt gegeven. Ten derde betekent het *dank*, dank uit blijdschap, om de gulheid waarmee iets is gegeven en het bevallen van de gave zelf. Alle drie de betekenissen hebben dus verband met elkaar en kleuren elkaar (Hetzelfde geldt voor het latijnse woord *gratia* (gratie, genade, dank) en in zeker mate ook voor het Hebreeuwse cheen (gunst en gein).

De filosoof Cornelis Verhoeven heeft hier prachtig over geschreven in zijn boek *Inleiding tot de verwondering* (Baarn 1967). 'Het Grieks' schrijft hij, 'heeft één woord voor de dank, voor de gunst en voor het geschenkkarakter van het ding (de gave): charis. (...) De gunst komt erin ter sprake als een restloos gunnen zonder jaloezie of verplichting tot tegenprestatie, het ding (de gave) als iets dat lustvol wordt aanvaard. De dank is een weerkaatsing van de glans van het als gunst geschonkene. De charis is het surplus dat het ding (de gave) krijgt als geschenk, vrucht en bloei. Het geven en ontvangen komen er beide, gezamenlijk en evenwaardig, in tot uitdrukking. Hier kan dankbaarheid en lof ontstaan, omdat zij niet onder druk wordt gezet, maar haar eigen ruimte krijgt.' Tot zover de woorden van Cornelis Verhoeven over het Griekse woord χάρις.

Iets wat van harte wordt geschonken en gegund, en waar je hart naar uitgaat, dat kun je dus ook van harte aanvaarden en er hartelijk voor danken.

Dankbaarheid is een gevoel dat zomaar opeens in je op kan wellen, zonder duidelijke aanleiding. Een warme golf van dankbaarheid uit de diepste lagen van je ziel. Dankbaarheid omdat je leeft. Omdat je deel uitmaakt van een groter verband en dat je daar bij mag horen. Om de schoonheid van de schepping, die je in verrukking brengt. Om de vriendschap die er is. Omdat je iets te boven bent gekomen. Om nieuwe moed en levenslust die je ontvangen hebt. Om kracht die je krijgt om het in moeilijke tijden vol te houden. Om nog zoveel meer. Het kan je plotseling overspoelen, een gevoel van diepe dankbaarheid.

Je kunt het ook oproepen, dit gevoel, door je je te realiseren hoeveel er is in je leven om voor te danken. Door erbij stil te staan. Niet plichtmatig. Eerder aandachtig.

Je kunt daar bepaalde momenten voor uitkiezen, aan het einde van de dag, aan, het einde van het jaar, bij een jubileum. Je kunt er vormen voor verzinnen om je dankbaarheid te uiten, elke dag iets opschrijven bijvoorbeeld waar je blij mee bent, of wanneer je bidt altijd met danken te beginnen.

Waar kun je naartoe met de dankbaarheid die in je opwelt? Aan wie kun je het uiten? Aan degene die jou iets van harte gunt en geeft, zonder voorwaarden, zonder plichtplegingen. Aan God, die de bron van het leven is, oorsprong van al het goede, behoeder en bewaarder van hemel en aarde.

In de kerk, in de eredienst is het gloria, *Ere zij God in de hoge*, dat we zingen na het kyrie eleis, de vorm die klaarligt, om ons gevoel van diepe dankbaarheid in uit te gieten. Een vorm waardoor we onze dankbaarheid misschien ook wel oproepen. Een vorm waarmee we welbewust onze zegeningen tellen.

De barmhartige Samaritaan is voor ons, als gemeenschap van Jezus Christus, een belangrijk voorbeeld. De barmhartige Samaritaan laat ons zien wat je kunt doen als je je hart volgt. De barmhartige Samaritaan leert ons om 'Heer ontferm U' te roepen voor de nood van de wereld, maar vooral om zelf in beweging te komen als we innerlijk worden bewogen door het lijden van mensen om ons heen.

Vandaag hebben we ook naar zijn broeder, de dankbare Samaritaan geluisterd. Deze leert ons, om niet alleen te gaan en te doen, maar ook om stil te staan, ja zelfs terug te keren. De dankbare Samaritaan leert ons, om te ontvangen, als uit Gods hand. Deze Samaritaan gaat ons voor in het glorialied. En zo leert hij ons, dat de dank, die wij God brengen, de weerglans mag zijn van Gods vriendelijk aangezicht, dat over ons oplicht bij iedere gave, die ons van harte wordt gegund. Amen